

AÑO II

PALMA 10 DE ABRIL DE 1898

NÚM. 62

DIUMENJE DE PASCO

POR lo Sant Dissapte guardaren son dòl les tres Marías observant la lley judaica, pues era dia de descans; pero tant prest apuntava l' auba del Diumenje, y comensava á claretjar, com aquelles santas enamoradas del Bon Jesus, que en va haurian fét per agombolar son añorament, se provehiren de balsams aromátichs y, dexant la Verge Santíssima, tal volta, en companyia del dexeble estimat á qui havia estat confiada, sortiren apressurades de cap al sant sepulcre amb s' idèa d' escampar-loshi demunt per mostra de coral y piadosa devoció.

En aquella hora, en que hey anaven, en fujian espaordits els guardes sorpresos p' el terratremol y la claredat enlluernant que acompanyá l' alsament de les lloses del sepulcre y l' exida de Cristo Jesus vivent. Aquells soldats no s' aturaren fins á donar conte de lo succehit als qui los hi havian fét anar; y els protervos caps de colla dels mals sacerdots y els gran farisèns, més extrañats y acoquinats que els meteixos guardias los donaren forsa de diners pera que callassin y no contassin á ningú lo succehit.

—¿Qui mos decantarà sa gran pedra tapadora de s' entrada de la cova?—Deyen les Marías; y l' Evangelista S. Juan conta que la Magdalena, vá passá davant, tota sola, entre la celístia de la matinada, y romangué sorpresa vegent la pedra cayguda; y tot seguit volá á dirhó á Sant Pere y al dexeble estimat; y tots dos corregueren drets al Sant Sepulcre, passant davant el més jove, qui hey guaytá dedins y lo vé buit; sols hey havia el sudari arregussat á una vorera; y tornaren exir.....

A una branca del portal plorava Maria Magdalena, creguent que havian robat el còs del Bon Jesus; y ses dues amigues y altres dones, que ja hey devien havé comparegut, estaven tristes y estorades.

Amb axò, diuen Sant March y Sant Mateu, que veren dos àngels seguts demunt sa pedra, vestits de blanch tot resplendent, diguentlos:

—El qui cercau; ja ha ressucitat y no es aquí dins; anau á escampar aquesta nova.

Y Sant Juan afejeix: que la Magdalena se girá y vé un altre personatge que, de tot d' una, li semblá un hortolá, y llavó reconegué al meteix Cristo Jesus amb ses llagues en mans y pèus, y allá s' ajonollaren y l' adoraren. Aquesta fou la primera aparició.

El decapvespre del meteix dia, dos dexebles seus, que no eran dels apostols, s' en anaven á una vila dues llogos enfora de Jerusalem, y se trobaren amb un caminant que lo cregueren foistat; y li contaren tot lo que havia passat aquella setmana dins la gran ciutat, admirantsé de com Cristo Jesus havia explicat les profecias; llavó lo convidaren á sopá á ca-seua. Però, encara no s' havian segut en taula, com li veren benehir es pa y ferne trosos; y conegueren y se convenceren que *aquell homo* era el meteix Jesus ressucitat. Y cop en sech los desaparegué. Aquells dos peregrins tornan volant á Jerusalem per darne conte als apostols, que estaven replegats portes tancades, havent rebut noticia d' una altra aparició succehida á Sant Pere, no heu acabaven de creure..... Y d' improvís, essent ja envant de la nit, se veuen en mitj d' ells el meteix Jesus qui los dona la pau; los repren per s' incredulitat, los mostra ses mans y pèus; menja junt amb ells, mèl y peix rostit, los infundeix un alê del Esperit Sant y los dona la facultat de perdonar y de retenir els pecats; advertintlos y manantlos que romanguín dins Jerusalem, fins que, investits amb poder celestial, hajin de comensar sa predicació.

Tot axò succehí en aquell Sant Diumenje, conforme heu dexaren escrit els Sants Evangelistas. (*)

* *

Lectors catòlichs: Jesu-Crist Redentor nostro vá ressucitat. ¡Ell vulga que ses nostres ànimes, per mèdi de la penitencia, hajin ressucitat á la vida de la gracia! y que amb sos dexebles que presenciaren sa mort y sa resurrecció puguem eternament gosar de sa presència cantantli Aleluya!

Mentres tant á tots vos desitjam molt bones festes.

MOSSEN LLUCH.

(*) Mos hem servit de l' *Història evangelica*, d' aquests días escrita per D. J. M. Quadrado, en el seu ofici de *La Semana Santa*.

PATRÓ DE LA SETMANA

Dia 14.—Sant Pere Gonzalez alias, Sant Tèlm.

Dins Mallorca es conegut é invocat per la marineria baix d'aquest últim nom. Natiu de Fromista, vila del bisbat de Palencia, rebé dels seus cristians y piadosos pares una educació esmerada, propia de la seua noblesa. Fèu els primers estudis al costat d'un onclo seu canonge á las horas, y després bisbe de Palència, qui reconeguent el seu gran talent, li cercá els mestres més famosos d'aquell temps. Sortí el jove molt aprofitat, y acabada sa carrera, li doná una canongia y li obtengué després el nombrament de Degá. Vejentse Tèlm en mitj de la flor de sa juventut, dotat de bona figura, rich y ab possessió de tan alta dignitat, plé d'orgull y de vanidat, volgué manifestá publicament sa gran satisfacció, y vestit de seglar y acompanyat de molts d'altres joves de la noblesa, muntat á cavall sortí á recorrer els carrés y plassas de la ciutat. Però succehí que á lo millor de sa cualcada li cau el cavall á dins un bassiot de fanch y quedá fét una llástima. El poble heu prengué en riurer y ab gran alulèa l'acompañaren fins á ca-seua. Tanta forsa li feu aquesta humiliació, de tal manera li obrí els uys del enteniment per veurer la misèria y farsanteria del mon, que tot seguit s'ajonoyá, doná gracies á Deu per aquell avís y partí á demanar l'habit de Sant Domingo. L'admeteren y després de bèn provada sa vocació l'ordenaren de prevere, encare que per la seua humildat sentía gran reparo. Llevors comensá á exercitá el sagrat ministèri de la predicació amb tan bòn ècsit que per ahont passava se notaven moltíssimas é importants conversions, fins á tal punt que vejent alguns llibertins el zèl ab que combatía el vici de l'impuresa y els grans triunfos qu'obtenía trattaren de tirá per terra la seua virtut axecant cuantre ell las més negres y vils calúmnia. Una dona de mala vida intentá robarli l'innocencia y éll se valgué del siguent miracle per convertirla á Deu. Encengué una gran foguetera y tiranthi sa capa hi entrá, y desde dins aquell foch la cridava diguentli: vina y tal vegada aquest element apagará el foch impur del teu cor. Notant aquella dona que no se cremava ún fil de la seua roba ni un cabell del seu cap, se arrepení, demaná perdó al sant, y confessá els seus pecats fént grandíssima penitència. Havent predicat el reine de Deu als pobles de Castella y de Galícia ab molt de fruit. Morí en el poble de Tuy, ahont s'havia retirat per passá la Setmana Santa, dia 14 d'Abril de 1245, á l'edat de 61 anys. Es invocat pe' els mariners; y quant se desarrolla la electricitat en las grans tormentas y apareix sa flamadeta blava en els caps-cims dels palos, li diuent «el llum de Sant Tèlm» perque no crema.»

MOSSEN GASPAR.

* *

Notícies històriques.—Dins el terme d'Andraig, vorera de mar, devant l'illa de Cabrera, hey ha la torre y l'oratori de Sant Tèlm, que l'any 1886 foren adquirits per l'Arxiduch d'Austria Sr. D. Lluís Salvador. Sa torre fá, per defora, 37 pams y mitj en cuadro; estava aspillerada, baix y dalt, amb lladroneras; y encara hey roman un canonòt de ferro.

S'Oratori fá, de fora á fora, 59 pams per 40; amb un

patiet davant de 23 pams per 31.—Sobre el portal s'hi llegia: Essent obrer Miquel Alemany. Ex ellemosi. pior.—1717.

A sa clau de sa volta per aresta, l'escut de la vila, ó sia un sol y l'any 1690.

La figura de Sant Tèlm, es pintada al òli sobre tela, amb aquesta inscripció:—A iniciativa del Benemérito Alcalde D. Baltazar Enseñat fué bendecida esta figura costeada por cuestación dia 1.º Octubre de 1871.—En lo altar s'hi llegeix.—Jaume Castel Dr. Bartomeu Sn. Castel An. 1793.

La campana procedeix del monestèri de la Trapa que estava á s'altra part de la plaja.

Un *exvoto* penjat dins l'oratori diu: «Dia 28 Juny de 1808 el patró Bartomeu Bosch, Ramona y 4 mariners y un al-lot en esta plaja de Sant Tèlm agafaren en lo seu llaut 70 sirvis molt grossas, que fonch miracle del gloriós Sant Antelm que tots lo invocaren.»

Un escrit á sa bossa de guardar corporals deya: «la Exma. Sr. Marquesa de la Romana Doña Dionisia Salas, en lo any 1808 regalá esta casulla, estola, etc., de *persiana*, á Sant Tèlm.»

El mestre fuster, Nadal Pallicer, posat allá p' Sr. Arxiduch, com á guardiá, pagá el trispol nou del oratori y li regalá tres banchs.

Els vesíns de Sarracó y d'Andraig, van cada any á ferli festa.

Els pescadors y cassadors s'en aprofitan prou y massa del alojament que hi troban.

◇ F. ◇

EXPOSICIÓ DE LABORS

celebrada els dies 25, 26 y 27 de Mars passat en lo R. COL-LEGI DE LA PURESA, á Palma.

Cada tres anys se mostran al públich els trabays y feynes (*labors*) executadas per les señoretas educandas d'aquest col-legi; bona costum; axí els pares y tutors poden examinar y comparar fentse càrreg de lo que s'hi ensena y de lo que s'hi apren.

No volem ni podem fér una *revista crítica* de lo exposat, just direm s'impresió que en conjunt mos produhí tot lo que verem omplint quatre salas.

En la primera, de pinturas y dibuxos, les porcel-lanas y retjoles amb marines, aucellets y flors daven mostra de s'escola modernista; y alguns cuadros de figuras al òli sobre tela, recordaven ses obres dels aficionats á copiar cuadros de mèrit. Respècte dels pahisets y figuretes, com á entreteniments mos semblan bé; com á labor profitosa, hauriam vist ab més gust s'*estudi directe* de les fulles, floretes y rams fét devant el natural, perfilats, sombretjats y colorits per graus; axí com se fá en les escoles del continent ahont coneixen (lo que no coneixem á Palma) sa manera práctica de enseñar explicant el dibux d'*adorno* y de *recreo* aplicat á les industries artístiques.

¿Que en farem, si una nina de 12 anys copia beníssim un *chromo*, y arriba als vint sense haver provat de traslladar amb sos pinsells ó ab ses guyes y sedes una violeta ó una poncella de rosa naturals, sobre tela?

Si els *papays* no frissassin tant de penjar quadretxos

dins els seus *salonets*, y si els Mestres y ses dexebles dels colegis de señoretas, á Palma, poguessin conciliar ses reglas de l' art decoratiu amb ses escigències de la moda fútil, no se malograrian tant les excel·lents disposicions que revelan moltes al·lotetes.

En la segona sala, hey verem sobre una taula arreconada algunes mostras de serzidures molt bén fetes, calses amb talons y punteres reposades, y altres consemblants, feynas. ¡Aquí gratey! diguerem: no totes son fiyes de cases acomodades ses al·lotes que van á la Puresa, y ses que heu son y tot no tenen la seguredat de que no venga dia en que haurán de fér empèlts als seus vestits. Bons son els brodats, y ses randetes, pero de més profit son aquella casta de eynes. Per axò la Mare Rectora s' empená en que ses nines li duguessin esquexos y forats y garrons,... y ellas ¡estavan empeguehides! Pues nòltros: per ferlos pèdre aquest empeguehiment hauriam colocats els *adobs y apedassats* en mitj de sa Sala principal demunt tantes *puretes, tarjeteros*, y altres empirrèumes de sípias y de cabeyons, de *peluche* y de burbayes; porque aquestes, *frivolités*, per nòltros positiristes, un temps, diners y materials gastats en vá.

S' en hora-bona á ses educandes que tan modestament exposaren ses utils y honrosas mostras de s' habilitat en serzir y apadassar.

Forsa de randes de massetes amb sos seus *mundillos*, mocadors señats, puñs de camies calses y tavaoles, omplian ses taules de sa segona sala.

Un cuadro caligráfich molt bén ecsecutat dins una cenèfa sense gust; una taveola per rebre el Sant Viátich, bén brodada, però de composició impròpia; mòstras de tavellat de camis y ruquets molt variades, y alguns gèrros d' argila ab flòrs de lo mateix sobre-posades, era lo que allá més cridava l' atenció del gran concurs de visitants.

Y apropòsit: ¿perquè hey dexaven entrar els jovensans *mira-nines*? N' hi hagué de tan imprudents que hey feren ses dotze estacions.

Dins la quarta sala principal, baix de grans vidres hey havia tot lo més delicat, molt bén còmpost.

Randes de punt de malla fines y de bon dibux, mocadrets de gran lujo, que semblaven confesionats demunt bòires ó tereñines de neu; altres de sedes de color puntetjats delicadament; capsaleres y coxins per sofans y cadiram (vulgo *sillería*) de salons, brodats perfectament ab rams de sedes de colors, amb pessas de distints texts, veritats ab cordonets d' or fent dibuxos moreschs, y mosaichs; flors artificials; un gran cubertó de llít molt notable per s' acertada combinació de setí vermey y obratjes de punt hermós; mòstras de garses; brodats fins de molta fantasía; una Dolorosa feta amb sedes; cuadros de cabeyons amb rams ayrosos; y *tapetes* per pianos, y corporals y fioletes delicades; y dos camis y una casulla vermeya y ciguls y estòlas més dignes d' alabar per sa factura y que p' els seus dibuxos; casulles de lama de plata brodades d' or y moltes altres pessas que no tenim temps de numerar y descriure.

Recordam quatre vestits de señora en els quatre ànguls, per mòstra de enseñansa de *corte*.

En Resumen: L' Exposició rica y bén surtida.

Els trabays molt bén ecsecutats. El seu mèrit notable. El gust artístich dominant, modernista, un poch descarriat en sos dibuxos de carácter relligiós. Tot lo demés digne de la reputació alcansada per aquell establiment, á Palma.

Repetim aquí s' enhorabona que donarem verbalment á la Mare Rectora y á les Mestres.

No voldriam que elles ni cap de ses dexebles vessin ombres de censura en so nòstro lleal y desinteressat judici.

ALIATAR.

ROGATIVAS

Lo M. I. Sr. Vicari Capitular, dia 4 del corrent publicá una circular exortant al Clero, á les Comunidats, als seglars y á les Autoridats de la Diocesis mallorquina, per á que satisfent los desitjos de la nòstra catòlica Reyna Regent, y dels Pastors de l' Iglesia, preguin á Deu que mos lliberi de l' imminentíssima guerra ab los Nortamericans. Per més escitarmos exposa á sa nostra consideració els dolors y penes que experimentarà Jesu Crist en sa passió y mort Sacrosanta, y per altra part la justicia divina que pesa com á castig merescut sobre el poble español.

Deu pensa en nòltros y mos humilla no per destruir-mós, sinó per corregirmós.

Catòlichs mallorquins: no bastan els vaxells armats, ni els *torpedos*, ni totes ses forces d' una nació que may pèrt el coratje, y que té rahó per defensar els seus drets; es necessari, es indispensable sobre tot demanar l' auxili del Señor de los ecsèrcits y posar amb Ell tota la nòstra confiança. El Rey en Jaume Conquistá Mallorca guerretjant, però ell y els seus soldats se confessaven y combregaven abans d' entrar en batalla. Cristòfol Colom descubrí y se possessioná de gran part d' América, però hey anava espasa amb una má, y en s' altra la creu y l' Evangèli. ¡Ah! Si els nòstros Governants d' España obrassin axí com obraren els nòstros antepassats, segurament no mos haurian arribat á piló, ni dins Europa, ni á Cuba ni á Filipinas. Els qui hem enviat per Virreys á n' aquelles possessions més tòst han protegit als inimichs de sa nòstra Relligió que no l' han favorida,... y ara mos costa milenars de vidas y rius de diners conservar els pelleringos de les grans conquistas fetes en temps dels frares y dels Felips segons.

Els mals causats per la Masonería, encara tenen remey; invoquem á Deu per mèdi de generals y públicas rogatives; y Ell, amb s' infinita Misericordia mos salvará.

Gran cosa es que nòstro Sant Pare Lleó XIII, s' hagi interessat per l' España; si la nòstra sòrt mos arriba per son conducte, no li siguem desagrahits.

DEXAU LO DÒL

Les costums populars de las vilas de Mallorca, per nòltros ciutadans, son casi del tot desconegudes. Y, en veritat merexerien que qualcú les descrigués; pues son més dignes d' estudi y d' atenció de lo que mos pensám.

Entre mil altres, avuy recordarem lo que se diu: *cantar el dexau lo dól*, per á Pasqua de Resurrecció.

Se solen aplegar los bergantells més aguts y delitosos ab fòrsa de guitèrres, revoltant un glosadó que fá la llengua, y corren tot el poble y les possessions captant panades. A Lluchmajor, hi ha hagut any veurersen sis y set estòls, que de porta en porta no dexaven res per vert. Hi ha pobles ahont s' introduceix tot lo novell, y avuy en dia ja captan sense glosadors y á sò de bombo, desvirtuant l' objècte y el carácter del *Dexau lo dól*, que prest s' haurá abolit.

Les glòses que havem sentit cantar ab una tonada apropiada, son aquestes:

Alabem primerament
A Jesús y á Maria;
Digam tots: alabat sía
Lo Santíssim Sagrament.

Jesu-Crist se va morí
Enclavat á una Creu;
Pecadors, vòltros sabren
Els dolors que va patí.

Jesu-Crist ressucitá
Gloriós á los tres dies;
Y sortí á les tres Maries
Vestit de jove hortolá,
Tot resplendent com un sol.

Y ara respòn tota la comparsa á una veu.

Dexau lo dòl
Cantem ab alegria
Les Pasqües á María
¡Aleluiya!
¡Aleluiya!

Pero els glosadors que de cad' any n' hi afeixen, no se limitan á recordar la mòrt y resurrecció de Cristo Jesús, sinó que per promoure l' alegria improvisan, prenguent per tema principal la capta de panades y flaons, á veure si ompliran més aviat al còvo, y fins y tot obligan per aquest estil:

L' amo ¿que no teniu set?
Axicauvos prestament,
Que es flasco de s' aigordent
Vos duim dins el panaret.
Grosses les mos heu de dá:
De tayades atepides,
Y si no son benehides,
Noltros manám s' escolá.

Y si es una fadrina (que no s' fan pregar gayre per sortir) n' hi entiman cualquna com es ara aquesta:

Fadrina que donará,
Enguany, flaó ò panada,
Dins un més será casada
Ab so fadrí que voldrá.

Si á la casa fan oreyes de cònsul s' esposan á que el glosador se venji diguentlos:

Ja tench sa má esquerrinxada
De gratá devall sa pòrta;
Donaumos lo que impòrta
Robidòl, coca, ó panada.

Pero, si ses madones son rumbozes, llavors tots plens d' agraument, s' inspiran els rústichs glosadors cantant:

A n' aquesta casa honrada
No s' en vá ningú felló;
Entany mos daren panada,
Enguany panada y flaó.
Que molts anys si Deu ho vòl,
Vejem aquesta diada,
En salut, madòna honrada,
En salut, cara de sol.

Dexau lo dòl
Cantem ab alegria
Les Pasqües á Maria
¡Aleluiya!
¡Aleluiya!

Y assuxí que han acabat la volta y han omplit es còvos, parteixen á menjarlessè á fóra vila xerumbaut d' es bòtil espesses vegades, y á la clotella; mentres els sonadors no paran y els que tenen millor veu la gastan repetint:

Ses faves tènres venen
Y bon temps que tenen
Per qui manjarne vòl.

Dexau lo dòl
Cantem ab alegria
Les Pasqües á Maria.
¡Aleluiya!
¡Aleluiya!

B. F.

1877.

Fér Pasco abans del Ram

Aquest *modisme* talvolta vé de lo suposat á un llogar-rèt de muntaña fá mes de docents anys.

Diu que es vicari ja era molt vey y casi no hey vehia, y sa criada era més vey y més llosca qu' ell. S' escolá era sabaté, es satx y es fossé des poble, y es Batle firmava fent una creu.

Y com en aquell temps no s' usaven més *almanachs* que es calendari perpètuu de Mèstre Pere Esperansa, na Francina y s' escolá, es primé dia de Corema, que lo milló sería cada dissapte tirá una fava dins es carabassot de sa sal que ella tenía penjat dins sa llar, á fi de que cuant fossin sèt, matá es xotet y fe sa funció de Pasco. Es pobre vicari hey vengué á bé.

Y veureu que es primé dissapte, na Francina, de bon dematí, posá fava dins es carabassot, s' escolá cuant sortí del rosari va fé lo mateix.

Vengué el segon dissapte y el tercé y tots dos, sense dirse paraula un á s' altre, varen posá faves.

Arribat el quart, na Francina paupa y troba moltes faves, y les conta y foren sis y una; y corre amb so carabassot á sa cambra des Vicari y les hi mostra.

Aquell homonet diu; no té remey, digués á s' escolá que, en señar les deù es rellotge de Sol, alsi campanes, y tu volta sa rodella; y endomassau, y demá matí, que me señ en es Missal s' estampa del Bon Jesus ressucitat; y que toquin l' òrga amb s' *aleluya*....

Y axí heu ferén trobantse en diumenje de mitjan Corema.

D' aquí vé es dir, cuant un s' adelanta molt, *èll ha fét Pasco abans del Ram*.

◇ F. ◇

Recíproca

Hem rebut el *catàlech y documents de l' Exposició Agrícola y pecuaria celebrada á Manacor*, l' any passat. En aquest llibret de 120 pàgines se pot estudiar quins son els pobles que més peresa tengueren de mostrar lo que saben y lo que poden fér en matèrias agrícoles. Hey hagué 75 expositors manacorins, 17 de Binissalem, 15 de Palma y 13 de Petra. De Felanitx, de Pollensa, de Soller, de Porreras y de Sansellas un de cada una. (¡poca vasa hey feren!) Els altres pobles de Mallorca hey ajudaren amb 1, 2, 3 y 4 expositors.

Els editors d' aquesta *Memòria* utilíssima agraheixen á MALLORCA DOMINICAL les notícies que publicá sobre aquell certamen, y els *judicis oportuns é independents que ab convicció y firmeza estampá aquest ilustrat setmanari*. Mil gracies per tantes atencions. ¡Llástima que si els manacorins creuen axò, sien els més retrèts, á porció, entre tots los pobles de Mallorca, per suscriurese y per estendre dins sa ilustrada y relligiosa població, el nostro Setmanari!